

Viisaustieteen tohtorien ura- ja harhapolut

JUKKA MIKKONEN

Markku Roinila (toim.): *Miten meistä tuli filosofian tohtoreita*. Suomen Filosofinen Yhdistys 2010.

Valmistuin maisteriksi eräästä pohjoiskarjalaisesta yliopistosta 2004 filosofia pääaineenani. Halusin jatkaa filosofian opintoja ja kysyin professoriltani, kuinka jatko-opiskelu käytännössä tapahtuu. Olin lukevinani professorin kasvoilta samaan aikaan vahingoniloa, epätietoisuutta ja sääliä. Hän kertoi jatko-opiskelusta sen minä tiesi ja ohjasi minut sitten kulta kuinkin yhtä epätietoisen assistentin paikkeille. Tuolloin Markku Roinilan toimittamasta teoksesta *Miten meistä tuli filosofian tohtoreita* olisi ollut suurta hyötyä ja huvia meille kolmelle.

Markku Roinilan toimittama minibiografia-antologia on filosofinen vastine historian (1998), oikeustieteen (2003) ja kasvatustieteen (2009) väittelyhistorian te-

oksille. Kokoelman 89 omaelämäkerta on järjestetty väitöspäivän mukaan. Filosofian oppiaineessa väitelleiden lisäksi kirjoittajiksi on rekrytoitu myös filosofian lähialoilla, erityisesti teologiassa, psykologiassa ja oikeustieteissä, väitelleitä henkilöitä; humanistisissa aiheissa filosofisista aiheista väitelleitä tohtoreita on niukasti.

Kirjoituksia ohjaavat kysymykset koskevat muun muassa herätettyä filosofian opiskeluun, opettajia ja opiskeluvuosia, ohjaajia, väitöskirjan kirjoitusprosessia, rahoitusta ja väitöstilaisuutta. Tavallisessa tarinassa henkilö kiinnostuu lukioiässä filosofisista kysymyksistä; usein kotona on taipumusta tukevaa filosofista, teologista, matemaattista tai eksistentiaalistista kirjallisuutta, ja suunta on selvä. Vaikeimmillaan teoksina mainitaan Oiva Ketosen *Inhimillinen tieto*, Bertrand Russellin *Länsimaisen filosofian historia*, von Wrightin *Logiikka, filosofia ja kieli*, Sartren *Inho* ja Camus'n *Sivullinen*. Yliopisto-opiskelusta tohtoreiden mieleen ovat jääneet S. A. Kivisen loistavat luennot, Esa Saarisen fantastiset seminaarit sekä Jaakko Hintikan, Ilkka Niiniluodon ja Simo Knuutilan innostavat ja kannustavat tavat käsitellä väitöskirjaa.

Sen sijaan epätavallisissa tarinoissa ekskursio filosofiaan, esimerkiksi jonkin tutkimuksen taustakysymyksen pohdiskelu toisessa oppiaineessa, johtaa lopulta päättämiseen filosofointiin. Oivalletaan, tai opiskelijalle kerrotaan, että häntä kiinnostavat kysymykset ovat filosofiaa. Näin käy muun muassa monelle psykologille ja matemaatikolle sekä esimerkiksi fysiikassa aloittaneelle Tarja Kallio-Tammiselle.

Etenkin kokoelman alkupäässä, 1950–70-luvuilla, jatko-opinnot ovat itsestäänselvyys, jos eivät doktorandille niin ainakin tämän ohjaajalle. Menneinä vuosikymmeninä ohjaajan merkitys rahoituksen ja kontaktien hankkimisessa oli ratkaiseva, akateemisia virkoja oli myös hakijamäärään nähden paljon. Silloin mentiin, meren taaksekin, tutkimuskysymys edellä ja väitöskirja valmistui, kun – usein ohjaajan ehdottama – ongelma oli ratkaistu.

Juhani Pietarisen jatko-opinnot edustavat hyvin filosofiaan loikkaamista ja ohjaajavetoista väitöstutkimusta. Pietarinen aloitti psykologian opiskelijana Helsingin yliopistossa vuonna 1960, mutta vähitellen hänen opintonsa alkoivat painottua filosofiaan. Pietarinen seurasi Hintikan luentoja ja kiinnostui (ystäviensä Risto Hilpisen ja Raimo Tuomelan ohella) induktiologiikasta, josta hän väitteli vuonna 1972. Pietarisella oli mahdollisuus seurata (ohjaajansa) eturivin tutkimusta, ja päätoiminen tutkimus oli mahdollista Suomen Akatemian tutkimusassistenttina.

Ohjaava apu on usein kuitenkin laiha lohtu rahallisen tuen uupuesssa, ja erityisesti vastikään väitelleet pitävät apurahantynkiä ja sivutöitä väitöstutkimuksen rahoittamisen vaikeasti saavutettavana perusmuotona. Joillekin leipätyön sisältö on yhdentekevää ja tärkeintä on mahdollisuus tehdä tutkimusta.

Terhi Kiiskinen on yksi niistä kokoelman henkilöistä, joille filosofia vaikuttaa olevan kutsumus. Kiiskinen opiskeli kaikesta kiinnostuneena ja kiireettä eri aineita, kunnes väitteli vuonna 1997 Sigfridus Aronus Forsiuksen luonnonfilosofisista näkemyksistä. Si-

mo Knuuttilan ”voisit ehkä katsoa”-kehotuksesta alkoi pedanttinen tutkimus Forsiuksen lähteistä ja vaikutteista. Perheellinen ja vällinen tutkija teki 12 vuotta pätkätöitä, muun muassa opetti yliopisto-opiskelijoille filosofian historiaa sekä lapsille liikuntaa ja klassisen baletin alkeita, ennen amanuensiksi pääsemistä.

Erityisesti filosofisten virkojen ja apurahojen vähäisyyden – sekä parempien tienestien – vuoksi monet tohtorit päätyvät muille aloille. Heidän kertomuksistaan on mukava lukea erilaisia näkemyksiä filosofisen koulutuksen merkityksestä. Lukuisten ulkomailla väitelleiden ja ulkomaisissa yliopistoissa vierailleiden tohtorien kertomusten kautta lukija tutustuu myös erilaisiin tutkimus- ja väittelykulttuureihin.

Maapalloistuminen näkyy kokoelman kirjoituksissa. Esimerkiksi Descartesin ja Spinozan passiokäsityksistä saman päivän aikana Ranskaan ja Ruotsiin vuonna 2008 väitelleen Minna Koivunien kosmopoliittinen väitöskirja syntyi Uppsala–Pariisi–Lyon–Brisbane–Fidzi–Montreal–Kittilä–Ann Arbor-akselilla.

Yleisesti antologian kirjoituksia yhdistäviä (inhimillisesti kiinnostavia) teemoja ovat tohtoroituminen kiireisen tai jopa kaoottisen elämän keskellä; riittämättömyyden tunne tutkimuksen äärellä; ahdinko, pettymys ja voimattomuus; uhmakkuus ja katkeruus sekä tyytymättömyys väitöskirjan vastaanottoon. Vastaväitelleiden andrenaaliinhuumaa tasapainottavat väitöskirjaansa etäältä katsovien professorien maanläheiset mietiskelyt töidensä merkityksestä, muiden muassa Seppo Sajama, Arto Haa-

pala ja Jussi Kotkavirta lausuvat viisauden sanoja.

Myös luonteenheikkouksista ja muista puutteista puhutaan ilahduttavan avoimesti filosofisen omaelämäkerran perinteisessä hengessä. Väitösjännityksen lievitäjinä toimivat kustoksen, kollegan tai vastaväittäjän rohkaisevien sanojen lisäksi alkoholi, beetasalpaajat ja rauhoittavat lääkkeet. Kommelluksiakin sattuu, eikä väitöseen pukeutuminenkaan mene aina nappiin. Jaakko Hintikalle kerrotaan hänen palattuaan väitöstilaisuudesta kasarmille, että hänen olisi pitänyt käyttää sotilaan *juhlapukua*. Matti Sintonen joutuu auttamaan vastaväittäjää, jonka frakkipaidasta irtoaa nappi. Elämäkertoihin kuuluvaa kaunistelua on puolestaan luettavissa väitöskirjan viimeistelyn vähättelystä.

Teoksen aatehistoriallisesta painosta ja maukkaiden kaskujen määrästä huolimatta sen parasta antia ovat kirjoittajien erilaiset näkökulmat filosofiseen tutkimukseen ja heidän arkiseen puurtamiseen liittyvät, elämänfilosofisetkin, oivaluksensa.

Kirjoittaja on Tampereen yliopistossa 11.11.2011 väitellyt filosofian tutkija.